

מסכת תמיד

היא שיר השירים*

בפירושו למשנה כתב הרמב"ם על מסכת תמיד: "שאינן בה התבוננות ולא היתר ולא איסור, אלא סיפור היאך היה קרב התמיד, כדי לקיים זה לעולם".¹

אופייה הסיפורי של המסכת שונה מן הסגנון ההלכתי והמשפטי של רוב מסכתות המשנה. מסכת תמיד מתאפיינת במיעוט מחלוקות וכמעט שלא נזכרו בה שמות תנאים. יתר על כן, הבבלי מציין, שלא כדרכו, כי כמה מפרטי הסיפור במשנה אינם עובדות היסטוריות אלא "גזומא" ו"לשון הבאי".² ייחודיות זו ניכרת גם בסגנונה של המסכת – לחלק מן המשניות סגנון פיוטי,³ ובמקומות מספר אף אפשר למצוא שימוש בהריזה.⁴

ברצוני לטעון כי העיון במסכת, ובמיוחד בפן הרעיוני שלה ובעיצובה הספרותי, חייב לעמוד בזיקה אינטרטקסטואלית לשיר השירים, ובמיוחד לפרק החמישי המספר על הרעייה המחכה לדודה בחדרה בעת לילה ועל ההחמצה הטרגית עקב עצלותה. מסכת תמיד מציגה את עבודת המקדש כתמונת ראי של אותו הסיפור – מימוש המפגש בין הדוד לרעייה. במקורות אחדים בספרות חז"ל מופיעה התפיסה שהמקדש הוא מקום מפגשם של האהובים בשיר השירים. ביטוי בולט לרעיון זה מופיע בתלמוד הבבלי:

תניא נמי הכי ויראו ראשי הבדים יכול לא יהו זוין ממקומן, תלמוד לומר לומר ויראו הבדים. יכול יהו מקרעין בפרוכת ויוצאין, תלמוד לומר ולא יראו החוצה. הא כיצד, דוחקין ובולטין ויוצאין בפרוכת ונראין כשני דדי אישה, שנאמר "צרור המר דודי לי בין שדי ילין" (שיר-השירים א). אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת, ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים להן ראו חבתכם לפני המקום כתבת זכר ונקבה.

בבלי, יומא נד ע"א

* הפרקים על זיקתה של מסכת תמיד לשיר השירים נכתבו יחד עם ברוך שית.

כך נרמז גם במשנה:

וכן הוא אומר, (שיר השירים ג) צִאֲיָנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמַלְךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה
שְׁעֶטְרָה לֹא אִמּוֹ בְּיּוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיּוֹם שְׁמֻחַת לְבוֹ.
בְּיּוֹם חֲתָנָתוֹ, זֶה מִתֵּן תּוֹרָה. וּבְיּוֹם שְׁמֻחַת לְבוֹ, זֶה בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂיִבְנָה בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ. אָמֵן.

תענית ד, ה⁵

בהקשר זה יש להביא את דבריו של רבי עקיבא, שלשם המחשת מעלתו של שיר השירים
בוחר בדימוי מתחום המקדש דווקא – "קודש קדשים":

אמר רבי עקיבא, חס ושלום, לא נחלק אדם מישראל על שיר השירים שלא תטמא
את הידים, שאין כל העולם פלו פדאי ביום שנתן בו שיר השירים לישראל, שכל
הכתובים קדש, ושיר השירים קדש קדשים.

ידים ג, ה

¹ הקדמות הרמב"ם למשנה, מהדורת יצחק שילת, ירושלים תשנ"ב, עמ' נ.

² בבלי, תמיד כט ע"א.

³ ראה אפשטיין, תנאים.

⁴ ראה את המקצב לדוגמה בפרק א משנה ג.

⁵ בוהר מובאת הדעה שאת שיר השירים אמר שלמה בסיום בניין בית המקדש: "פתח רבי יוסי
ואמר שיר השירים אשר לשלמה, שירתא דא אתער לה שלמה מלכא כד אתבני בי מקדשא ועלמין
כלהו אשתלימו עילא ותתא בשלמותא." (זוהר, תרומה קמג ע"א)